

Dalängskolan
Esplanaden 82
531 53 Lidköping

2010-06-17
1 (7)
Dnr: 40-2009:2037

Lidköpings kommun
531 88 Lidköping

Kvalitetsgranskning av Dalängskolan i Lidköpings kommun

Skolinspektionens beslut

Rektorerna på Dalängskolan har tydliga kunskapsmål som förmedlas till lärare, elever och föräldrar. Rektorerna hävdar att en av deras viktigaste uppgifter är att skapa förutsättningar för lärarna att kunna erbjuda eleverna goda möjligheter att lyckas med sina studier. Genom att initiera diskussioner med lärarna om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt hoppas de kunna påverka undervisningen så att eleverna får en så god inlärningsituation som möjligt.

Många lärare lägger upp undervisningen på ett varierat och elevanpassat sätt. De utgår från elevernas bakgrunder och erfarenheter för att förstärka elevernas möjlighet att nå kunskapsmålen. Det finns fortfarande svårigheter att få alla elever aktiva och studieintresserade.

På Dalängskolan har skolledning och lärare höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund. Mellan lärare och elever finns ett nära och respektfullt bemötande.

Skolinspektionen beslutar att överlämna denna rapport med följande rekommendationer.

- Att rektorerna i högre grad förstärker det pedagogiska ledarskapet. I detta ingår att de bör vara ute i verksamheten mer och initiera fördjupade pedagogiska diskussioner om kunskapssyn och undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen.
- Att undervisningen utvecklas så att den i högre utsträckning anpassas efter alla elevers olika förutsättningar och behov. Skolinspektionen rekommenderar även att arbetet med att aktivera elever utvecklas och att lärarna öppnar upp

för diskussioner med eleverna och ger dem större möjligheter att vara delaktiga i planeringen av undervisningen.

De åtgärder som skolan vidtar med anledning av Skolinspektionens rekommendationer ska redovisas skriftligt senast den 15 oktober 2010.

1 Skolinspektionens granskning av skolors kompensatoriska förmåga i Dalängskolan i Lidköpings kommun

1.1 Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolors kompensatoriska förmåga under perioden oktober 2009 till oktober 2010. Projektets syfte är att verka för att de granskade skolorna ger alla elever möjlighet att nå målen för skolan. I projektet granskas huruvida rektorn har ett tydligt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och om lärarna har höga förväntningar på eleverna och arbetar med flexibla metoder. Fokus inriktas mot hur undervisningen läggs upp och utformas för att alla elever ska ha möjlighet att lära och nå målen. Centralt för granskningen är också att undersöka om rektorn har initierat och förankrat en gemensam syn kring de kunskapsmål som anges i kursplanerna och läroplanen¹. Här avses exempelvis lärarens uppdrag att utgå från varje individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt strävansmålet att varje elev utvecklar tillit till sin egen förmåga.

Materialinhämtning har gjorts genom analys av dokumentation från skolan, intervjuer med ett antal lärare, ett antal elever och med rektorn samt genom deltagande observation under två dagar.

Underlag för bedömningarna är författningsstöd, forskning och utredningar. Det är framförallt forskning inom pedagogik och utbildningsvetenskap med inriktning mot framgångsrika/effektiva skolor, flerstämmighet i klassrummet samt individualisering och differentiering, som ligger till grund för granskningens bedömningsgrunder.²

Utifrån forskning och gällande författningar har tre frågeställningar lyfts fram. Dessa är:

- Utövar rektorn ett pedagogiskt ledarskap som prioriterar tydliga kunskapsmål som förmedlats, diskuterats och förankrats hos lärarna?
- Läggas undervisningen upp på sådant sätt att alla elever har möjlighet att uppnå målen, det vill sägas används metoder som anpassas till elevernas förutsättningar och behov, aktiveras eleverna i klassrummet och tas elevernas bakgrund och erfarenhet tillvara?

¹ Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94.

² Se bilaga över forskning och utredningar som används i granskningen.

- Är lärarnas förhållningssätt sådant att det förmedlar höga förväntningar på eleverna samt innebär en ömsesidig respektfull relation mellan lärare och elev?

Granskningen av Dalängskolan i Lidköpings kommun ingår i detta projekt. Utredarna Barbro Fock och Linda Svensson besökte en klass i årskurs 9 i Dalängskolan den 13-15 april 2010. Två av dagarna tillbringades tillsammans med klassen på deras lektioner och raster.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport "Skolors kompensatoriska förmåga". Information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se>).

1.2 Dalängskolan, Lidköpings kommun

Dalängskolan ligger i västra delen av Lidköping. Skolan tar emot elever från näraliggande orter och har cirka 500 elever i årskurserna 7-9. Dalängskolan har profilklasser i musik och matematik/NO/teknik. Dessutom finns den breda profilen som också kan ge eleverna en viss valfrihet till ämnesfördjupning. Varje klass har högst 20 elever.

Dalängskolan leds av två rektorer och skolans klasser är organiserade i vertikala arbetslag. Lärarna och eleverna vet vilka ansvarsområden rektorerna har. Varje arbetslag består av en grupp lärare som i princip har all undervisning, inklusive handledartid, i samma arbetslag. I arbetslaget ingår klasser från alla tre årskurser. Andelen elever vid skolan som uppnått målen i samtliga ämnen i årskurs 9 har under åren 2005-2008 legat mellan 75 - 80 procent. År 2009 sjönk andelen till 73 procent, vilket kan jämföras med rikets genomsnitt på 77 procent. Det genomsnittliga meritvärdet för Dalängskolans elever i årskurs 9 år 2009 låg på 206,9, vilket motsvaras av rikets 209,6.

Motivering till Skolinspektionens rekommendationer

1.3 Pedagogiskt ledarskap

1.3.1 Fokus i granskningen

Pedagogiskt ledarskap som innebär

- Tydliga kunskapsmål som förmedlats till lärare och elever
- Diskussioner med lärare om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt
- Att rektor har höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund och har kontakt med eleverna.

1.3.2 Underlag för bedömning

Dalängskolan använder en internetbaserad utbildningsplattform för att utveckla kontakterna med och informationsflödet till elever och vårdnadshavare. Denna ger lärarna en möjlighet att kontinuerligt informera om skolans kunskapsmål och intentioner. Lärarna gör planering av arbetsområden tillgängliga på plattformen och dokumenterar

elevernas kunskapsutveckling inför utvecklingssamtal (individuella utvecklingssamtal och skriftliga omdömen).

Huvudsakligen är en av rektorerna mer engagerad i det löpande pedagogiska arbetet och är ute i arbetslagen på pedagogiska träffar. Varje vecka träffar skolledningen arbetslagsledarna och varannan vecka representanter från ämnesgrupperna. På arbetslagsträffarna diskuterar lärarna det praktiska i det dagliga arbetet och tar upp elevärenden och planerar samverkan mellan lärare och olika ämnen. Dessutom går lärarna och rektorn igenom elevernas kunskapsutveckling och planering av stödsatser. Rektorerna hjälps åt att följa elevernas kunskapsutveckling genom åren och för upp detta till diskussion i arbetslagen.

Vid intervjuer framkommer att det finns lärare som tycker att rektorerna inte är tillräckligt starka pedagogiska ledare utan mer fungerar som organisatoriska ledare. Dessa lärare anser bland annat att rektorerna alltför sällan är ute i klasserna. De tror inte heller att rektorerna är tillräckligt förtrogna med det dagliga pedagogiska arbetet i klasserna.

Lärare berättar att rektorerna samlar ihop material och forskningsresultat och delger lärarna för att inspirera till pedagogiska diskussioner. Många lärare önskar mer tid till sådana pedagogiska diskussioner. De vill även få reda på hur deras elever klarar sina fortsatta studier för att på så sätt kunna förbättra den egna undervisningen för kommande elever.

En pedagogisk idé på Dalängskolan, sedan många år tillbaka, är att klasserna inte ska bestå av fler än 20 elever. Detta för att det ska finnas goda möjligheter att möta de olika elevernas behov på ett bra sätt. Rektorerna hävdar att en av deras allra viktigaste uppgifter är att skapa förutsättningar för lärarna att kunna erbjuda eleverna goda möjligheter att lyckas med sina studier. Lärarna i arbetslaget diskuterar mycket med varandra och försöker vara flexibla och hjälpas åt att göra skoldagarna så bra för eleverna som möjligt. De känner att rektorerna lyssnar på dem när de kommer med idéer. Lärarna uppger också att de kan påverka fördelning och omfördelning av stöd till elever och elevgrupper med svårigheter i skolarbetet.

En aktuell diskussion på Dalängskolan gäller hur man ska kunna hjälpa elever som inte är motiverade att gå på lektioner eller har stora svårigheter att nå nivån för godkänt i olika ämnen. Dalängskolan och hela kommunen arbetar även på olika sätt att kartlägga skälen till ett antal elevers höga lektionsfrånvaro och försöker sätta in åtgärder för att komma till rätta med detta.

1.3.3 Rekommendation

Utiifrån vad som framkommit i deltagande observation, intervjuer och samtal bedömer Skolinspektionen att rektorerna har tydliga kunskapsmål som förmedlas till lärare och elever.

Rektorerna behöver försäkra sig om att lärarna utvecklar en samsyn när det gäller kunskapsmål, förväntningar på eleverna samt förhållningssätt. En väg i detta arbete kan

vara att avsätta mer tid till pedagogiska diskussioner om kunskapssyn, undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen.

1.4 Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan

1.4.1 Fokus i granskningen

Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan:

- Metoder som anpassas efter eleverna
- Aktiva elever
- Användning av elevernas bakgrund och erfarenheter
- Flerstämmighet i klassrummet
- Regelbunden och tät återkoppling i klassrummet

1.4.2 Underlag för bedömning

Klasserna på Dalängskolan är små, med maximalt 20 elever i varje grupp. Eleverna möter ett begränsat antal lärare vilket medför ett familjärt och tryggt bemötande. Varje elev har en handledare som denne träffar varje vecka.

Lärarna gör planeringar för varje termin, område och vecka. I ämnesplaneringarna finns mål, uppgift och betygskriterier angivna. Granskningen visar att eleverna inte i så stor utsträckning är delaktiga i planeringen. Flera av lärarna som Skolinspektionen talar med, lyfter fram svårigheterna med undervisning i klasser där det finns stor spännvidd mellan olika elevers färdigheter och förkunskaper. Flera lärare löser denna problematik genom att ge gemensamma uppgifter till eleverna, som de själva sedan kan utforma på olika sätt. Skolinspektionen noterar att eleverna har inflytande på redovisningssätt av uppgifter och kan påverka i vilken ordning det egna arbetet utförs. Skolinspektionen får under besöket ta del av varierande arbetssätt som ofta tar hänsyn till elevernas bakgrund och intressen. Allra tydligast framträder detta på ett praktisk-estetiskt arbetspass då eleverna använder sig av ett bildbehandlingsprogram där själva utgångspunkten för uppgiften är elevens eget intresse, upplevelser och erfarenheter. Skolinspektionen konstaterar att det är arbetsro i klassen under långa perioder på lektionerna.

Några av eleverna är inaktiva vid ett flertal tillfällen. Lärarna berättar att de på olika sätt försöker få igång dessa elever. Skolinspektionen får se exempel på olika strategier såsom motiveringssamtal, individuellt stöd, lotsning och gruppsamtal. Några lärare försöker även med organisatoriska medel att höja motivation och aktivitet hos eleverna t ex genom att dela klassen i små grupper och att koncentrera sig på en grupp i sänder. Ibland kräver dock denna metod, enligt lärarna, att det finns fler vuxna att tillgå, även om klasserna är små.

Vid intervjuer framkommer att någon lärare anser att det är lättare att locka till flerstämmighet i vissa ämnen, till exempel vid laborationer. Skolinspektionen får vara med om lektioner då det diskuteras mycket och livligt. Återkoppling och summering av lektioner i helklass förekommer sällan under besöket.

1.4.3 Rekommendation

Skolinspektionen rekommenderar skolans lärare att arbeta vidare med att anpassa undervisningen efter elevernas förutsättningar och behov samt att höja aktivitetsnivån hos eleverna. En väg till detta kan vara att ge eleverna större möjligheter att vara mer delaktiga i planeringen av undervisningen samt att efterfråga vilket slags stöd som den enskilde eleven önskar.

1.5 Lärarnas förhållningssätt

1.5.1 Fokus i granskningen

Lärarnas förhållningssätt

- Höga förväntningar på eleverna
- Respektfullt och positivt bemötande
- Nära relationer

1.5.2 Underlag för bedömningen

Varje elev, i den klass som Skolinspektionen besöker, har en egen handledare, som denne kan träffa på egen tid varje vecka. Vid dessa tillfällen ges möjlighet att samtala om planering, glädjeämnen och bekymmer. Handledarskapets utformning leder i flera fall till nära relationer mellan elever och lärare. Detta förstärks genom att lärarna i arbetslaget har täta kontakter med både varandra och med sina elever. Klassen har många lektioner i ett begränsat antal salar vilket är trygghetsskapande och förstärker "vi-känslan", enligt både lärare och elever. Klassrumsklimatet är tryggt, tycker eleverna: *"Det är helt OK att svara fel på lektionerna"*. Eleverna menar att lärarna bemöter dem på ett inkännande sätt genom att kanske säga: *"Ja, så kan man ju säga"* eller *"Fanns det något annat sätt att uttrycka det på"*.

Lärarna uppger i intervjuer att de klargör sina förväntningar på eleverna i studiehänsen-
ende genom att informera dem om mål och betygskriterier. Eleverna bekräftar också detta, men ett par elever säger sig inte vara särskilt intresserade. De jobbar på ändå, som några elever uttrycker det.

Eleverna blir bemötta på ett vänligt sätt av de vuxna. Många raster tillbringar lärare och elever tillsammans i elevcafeterian och uppehållsrum. Flera lärare visar ett stort intresse för elevernas vardag och skolsituation, även genom att hålla kontakt med eleverna via mejl för att få dem motiverade i studierna.

Eleverna berättar att de tidigare haft lärare som inte trodde på dem eller uppmuntrade dem. Några av eleverna uttrycker det som så att: *"Lärare ska vara glada och så ska man kunna lita på dem"*. *"Lärarna ska också vara inspirerande så att man vill jobba"*. Några elever tycker att det är viktigare med lärarnas bemötande än det arbetssätt denne har. De tycker att de bästa lärarna är de som försöker inspirera sina elever. De uttrycker också att det är viktigt att kunna lita på lärarna. I samtal med eleverna framkommer att de alla känner att de har någon vuxen att vända sig till med bekymmer och problem. Det är inte alltid samma person som elevens handledare.

1.5.3 Rekommendation

Vid granskningen har Skolinspektionen sett goda exempel på lektioner där det råder höga förväntningar på eleverna och deras förmågor.

Skolinspektionen bedömer att det är ett tryggt och tillåtande klimat i klassrummet. Eleverna i detta arbetslag känner stor tilltro till sina lärare.

Skolinspektionen lämnar därför granskningsområdet utan rekommendationer.

I ärendets slutliga handläggning har utredaren Linda Svensson deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartman
Enhetschef

Barbro Fock
Föredragande

Bilaga

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Det finns stora skillnader i resultat mellan och inom skolor och det är sannolikt att likvärdigheten i grundskolan har minskat under de senaste åren. En del av de skillnader som finns mellan skolors resultat kan förklaras av att elever har olika förutsättningar i form av sociala och ekonomiska förhållanden och migrationsbakgrund. Vi ser idag en gymnasieskola och högskola där social bakgrund och föräldrars utbildningsnivå är styrande när det gäller vilka val ungdomar gör. Trots en ökad skolsegregation är dock en skolas resultat inte förutbestämt. Studier som Skolverket har genomfört visar att det finns skolor som lyckas bättre än andra med samma förutsättningar.

Nedanstående korta kunskapsöversikt pekar på några viktiga faktorer för skolor som lyckas stödja alla elever till goda resultat.

Författningsstöd

Skollagen, grundskoleförordningen och läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmen Lpo 94.

Skollagen 1 kap. 2 §

Alla barn och ungdomar ska, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan aldrig undervisningen utformas lika för alla.

Lpo 94, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig

roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lpo 94, 1 Den enskilda skolans utveckling

Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas.

Lpo 94, 2. Mål och riktlinjer

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan

Lpo 94, 2.2 Kunskaper,

Alla som arbetar i skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Skolan ska sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Läraren ska

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Lpo 94, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande**Skolan ska sträva efter att varje elev**

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan,
- se till att alla elever oavsett kön och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll...
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen.

2 kap. 6 § grundskoleförordningen

För varje ämne finns en kursplan.

I kursplanen anges

- de mål som undervisningen skall sträva mot, och
- de mål som eleverna skall ha uppnått efter det femte och det nionde skolåret.

I kursplanerna för ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk anges även de mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av det tredje skolåret.

Kursplanerna (mål att sträva mot)

Se respektive ämne.

Forskning och utredningar**Framgångsrika skolor**

Den brittiska forskaren Pamela Sammons lyfter fram egenskaper som kännetecknar det som hon kallar effektiva skolor. Elevernas kunskaper är i fokus i den bemärkelsen att skolan anser att undervisningens kvalitet är viktigast. De sociala spelreglerna är tydliga. Klimatet är varmt och omhändertagande och eleverna känner sig uppskattade som människor.¹ Undervisningen i effektiva skolor är ändamålsenlig och har ett tydligt syfte med strukturerade lektioner och anpassad pedagogik. Lärarna klargör målen för lektionen och hänvisar då och då till dessa för att behålla fokus på dem.²

¹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

² Folkhälsoinstitutet (2005), *Skolans mål och möjligheter*

Den svenske forskaren i pedagogik Lennart Grosin har i sin forskning kunnat påvisa ett antal egenskaper och handlingsmönster som tycks utmärka *det pedagogiska och sociala klimatet* i det som han kallar framgångsrika skolor. Några av dessa är:

- Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och syftar till att öka lärarnas förmåga och möjligheter att bedriva god undervisning.
- Höga förväntningar på eleverna med utgångspunkt från att alla kan lära samt att skolans och undervisningens kvalitet, inte elevernas bakgrund, är avgörande för deras resultat.
- Uppmuntran och belöning för bra arbete samt utvärdering av kunskaper.
- Flexibilitet med avseende på undervisningsmetoder och individualisering där hänsyn tas till elevers ursprung och kunskaper.
- Samarbete mellan lärare om mål och innehåll i undervisningen och fostran.
- Ordning och reda samt tydliga normer beträffande rättigheter och skyldigheter i det sociala umgänget i skolan.
- Positiva relationer mellan lärare och elever som bygger på respekt och ömsesidigt förtroende.³

Rektorns roll – en tydlig ledare

När det gäller att uppnå en god skola har ledarskapet i skolan en central roll. Den amerikanska skolledaren Lorraine Monroe beskriver ledarskap som en aktivt deltagande process både när det gäller undervisande lärare och skolledare.⁴ Enligt Grosin är rektors agerande av avgörande betydelse för ett gott pedagogiskt och socialt klimat.⁵ Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt ledarskap som är inriktat på skolans kunskapsmål främjar framgång. Dialog är centralt, men det är viktigt att rektorn står fast vid den vision som formuleras. Vidare är det enligt Grosin av stor vikt att rektorn har höga förväntningar på elevernas resultat. För att utvecklingsarbetet ska bli framgångsrikt är det också viktigt att det råder ordning och reda på skolan. Detta kan uppnås genom att tydliga regler skapas och att dessa efterlevs konsekvent.⁶

Mats Ekholm, professor i pedagogik, har i sina studier kunnat se att skolor kan få styrka om de sätter i system att skolledaren iakttar vilka insatser och resultat de olika lärarna åstadkommer. Lärare behöver få sådan återkoppling på sitt sätt att arbeta från andra vuxna.⁷

Lärarens roll- tillit till elevens förmåga

³ Grosin, Lennart (1998), *Rektorer i framgångsrika skolor*. Stockholms universitet

⁴ Monroe, L (1997) *Nothing's Impossible*. Time Books

⁵ Grosin, L (2004), *Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och högstadieskolor*

⁶ Grosin (2004)

⁷ Skolverket, *Vägar till lokal arbetsplan*, Stockholm

Alla elever är inte lika studiemotiverade från början, men skolan ska vara till för alla. Monroe anger att skolan som organisation, med hela sin personal, måste ha en stark tro på individens kapacitet och förmåga. Med ett sådant förhållningsätt växer eleven med uppgiften och blir mer ansvarfull och motiverad.⁸ Forskning om *effektiva skolor* betonar vikten av att lärarna har höga förväntningar på eleverna. Detta genomsyrar undervisningen som ger eleverna något att sträva mot. Sammons talar även om positiv bekräftelse.⁹

Forskaren i pedagogik Hans-Åke Scherp har synliggjort lärares egen kunskap om hur de bidrar till elevernas lärande. Förmågan att bygga upp förtroendefulla relationer och att knyta an till elevernas erfarenhets- och föreställningsvärldar var enligt deras erfarenhet avgörande för att hjälpa eleverna att nå kunskapsmålen.¹⁰

Undervisningens upplägg

Skolans ledning bör också skapa heterogena grupperingar vad avser språk, klass och genus för att möjliggöra interkulturella möten.¹¹ Professorn i pedagogik Pirjo Lahdenperä pekar på att elever kan bli motiverade att lära först när undervisningens uppläggning och innehåll tar sin utgångspunkt i elevernas bakgrund och erfarenheter. Det är också viktigt att ge eleverna en aktiv roll i skolan och att ge dem medansvar för beslut och för sitt eget lärande.¹²

Flera studier framhåller betydelsen av goda lärmiljöer där eleverna har möjlighet att tolka och reflektera för att deras kunskapsutveckling ska främjas. Olga Dysthe, fil dr i språkvetenskap vid universitetet i Bergen, betonar språkets betydelse för lärande i alla ämnen. Hon talar om det flerstämmiga klassrummet vars kännetecken är ett kollektivt samtal där elever och lärare talar och lyssnar till varandra. I ett flerstämmigt klassrum är lärarens röst bara en av många som hörs och eleverna får möjlighet att lära av varandra. Läraren ger eleverna möjlighet till kommunikation och samarbete, och eleverna ges på så sätt möjlighet att få syn på olika tolkningar och reflektera kring ett ämne.¹³

Individualisering och differentiering

Läroplaner och kursplaner bygger på principen om målstyrning och ger stort utrymme för lärarna att lägga upp undervisningen. Elevers erfarenheter, förutsättningar och behov ska komma i centrum. Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Det finns alltså ett fokus i styrdokumentet på att lärarna ska arbeta med en mångfald av arbetsmetoder och att anpassa undervisningen efter eleverna. Ett centralt begrepp i läroplaner och kursplaner är individualisering. Men istället för att undervisningen blev mer flexibel och utformades efter elevernas behov, vilket var intentionen

⁸ Monroe, L (1997)

⁹ Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

¹⁰ Scherp, H-Å (2002). *Lärare lärmiljö – Att leda skolan*

¹¹ Lahdenperä, P (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Studentlitteratur AB

¹² Folkhälsoinstitutet (2005). *Skolans mål och möjligheter*.

¹³ Dysthe, O (1996) *Det flerstämmiga klassrummet*. Studentlitteratur. Stockholm.

med införandet av Lpo 94, har det visat sig att individualisering ofta har kommit att tolkas som eget arbete och handla om elevens eget ansvar istället för skolans. Det sker bland annat genom att elever arbetar enskilt med läroböcker. I Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola?" beskrivs vilka uttryck individualiseringen tar. Istället för undervisning i helklass får individuella arbetsformer större utrymme. Detta har inneburit att elever i allt mindre grad får ta del av lärarnas kompetens och kunskaper. Det har mer kommit att handla om elevers eget sökande efter kunskap.¹⁴

Enskilt arbete kan minska elevernas engagemang eftersom de arbetar med sådant som de redan kan. Monika Vinterek, doktor i pedagogik, påpekar också att de svagpresterande eleverna blir fler när man mest arbetar med enskilt arbete. Hon menar att det finns olika typer av individualisering. Enligt Vinterek är ansvarsindividualisering den mest framträdande, vilket innebär att eleverna förväntas ta ansvar för sina egna studier och sitt eget lärande. I detta sammanhang framträder de resurssvagas utsatthet. I föreställningen om individualisering finns en tanke att alla kommer att ha resurser att kunna göra sina val på ett klokt sätt. Det är dock inte alla elever som har resurser och stöd att reda ut vad deras behov är, men trots detta förväntas de kunna artikulera sina behov. Vidare påpekar Vinterek att skolan inte har fått en utökad metodarsenal utan att den istället till stor del har krympt. Undervisningen bedrivs till stor del med penna och papper, text och siffror och i mindre grad med bilder, lyssnande, samtal och diskussioner.¹⁵

I Skolverkets rapport "Särskilt stöd i grundskolan" framkommer att elevers svårigheter ofta förstås som en individuell problematik, vilket bland annat framkommer i åtgärdsprogrammen. Det innebär att den omgivande miljön sällan omfattas av analysen. Elevers avvikande prestationer sätts inte samman med det som sker i den omgivande miljön. På det sättet kan vissa elever marginaliseras i skolan.¹⁶

Det finns en tendens bland lärare att dela in eleverna i "svaga", "starka" och "medel" efter vad de presterar i olika ämnen. Underförstått finns det en föreställning om vad en "normal" elev förväntas klara av.¹⁷ Samtidigt som samhället vill skapa en skola där elevernas olikheter ses som en resurs blir allt fler elever diagnostiserade och placerade i olika segregerade undervisningsgrupper.¹⁸

Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola" visar att det tycks vara så att en ny typ av differentiering och sortering har utvecklats inom den svenska grundskolan, som skiljer sig från andra länder. Rapportens slutsatser tar sin utgångspunkt i den grundläggande principen integrering av elever med behov av särskilt stöd, som förordas i grundskoleförordningen. Perspektivet bygger på att olikhet är en tillgång för

¹⁴ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys. (2009) Skolverket.

¹⁵ Vinterek, M (2006) Individualisering i ett skolsammanhang. Myndigheten för skolutveckling.

¹⁶ Skolverket (2008), *Särskilt stöd i grundskolan*

¹⁷ Skolverket (2008)

¹⁸ Skolverket (2008)

undervisningen. Särskilt stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. I motsats till detta visar det sig att skolan idag ofta istället hanterar elevers behov av stöd genom lösningar som är särskiljande, i form av exempelvis särskilda undervisningsgrupper. Studien visar även att andra särlösningar är vanliga, såsom nivågrupperingar. "Skolverket slår fast att nivågrupperingar och särskilda undervisningsgrupper måste vara tillfälliga och kontinuerligt utvärderas, annars kan så kallade inlåsningseffekter uppstå."¹⁹

Skolverkets rapport betonar vidare att internationella studier visar att differentiering – särlösningar som "schablonlösningar" påverkar elevers resultat negativt. Bland annat påtalas stigmatiseringseffekter. Ofta sänker lärarna kraven och också förväntningarna på eleverna. Samtidigt försämras elevernas motivation och syn på sig själva.

Sammanfattande slutsatser

Forskningsresultaten om framgångsrika skolor, även om de har olika tonvikt, visar tydligt på behovet av en stark *pedagogisk ledning* samt vikten av att ha *gemensamma mål* som är förankrade i verksamheten.

Forskningen och erfarenheterna visar också på att skolans resultat påverkas av vilka *förväntningar lärarna har på eleverna*. Även *undervisningens upplägg och inriktning* är av avgörande betydelse för hur eleverna lyckas i skolan.

Vidare visar forskning att *heterogena* grupper är bra för lärandet. I detta ligger att läraren använder *elevernas bakgrund och erfarenheter* i undervisningen. För att ett lärande ska åstadkommas är *flerstämmighet* i klassrummet en god väg.

Skolverkets rapporter visar att differentieringen har ökat genom att skolan hittar särlösningar för elever med särskilda behov istället för att ge stöd i helklass. Detta har fått konsekvenser för mål- och resultatuppfyllelsen. I linje med detta visar utredningar från bland annat Skolverket att individualisering ofta tolkas i skolan som elevers eget ansvar och eget arbete, vilket får konsekvenser på elever med stort behov.

¹⁹ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys: 31.(2009) Skolverket.